

Тања Черевџић¹, докторанд
Универзитет Хаџетепе (Анкара)
Институт за друштвене науке
Одељење за историју
Турска

Bekir Koç, *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa: Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, 368 стр.

Бекир Коџ је професор на Одсеку за историју, Факултета језика и историје-географије, Анкара Универзитета.² Објавио је бројне чланке везане за период реформи у Османском царству (танзимат). Монографија *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa: Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları* („Османска модернизација и Мидхат-паша: скупштине Дунавског вилајета и напори за обнову“)³ представља проширени текст ауторове докторске дисертације која је имала за тему биографију Мидхат-паше.

Коџ је изнетим подацима о стању у Дунавском вилајету и Нишком санџаку несумњиво осветлио и један важан део српске историје. Монографија је писана на основу османске грађе похрањене у у Државном архиву Председништва Турске (Т. С. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı), периодике (новина и јавних гласника), годишњака (салнама) и ваканувис-хроника, монографија, научних радова на турском, енглеском и бугарском језику.

Књига садржи предговор, увод, три поглавља, закључак и додатке. Обогаћена је фотографијама и табелама. Прво поглавље носи наслов „Osmanlı Modernleşme Çabaları Zamanı, Koşulları ve Niteliği Üzerine” („О периоду, условима и карактеру османске модернизације”), стр. 29–92, „Eyaletten Vilayete Osmanlı Taşrası ve Tuna Vilayeti” („Османска провинција од ејалета до вилајета и Дунавски вилајет”), стр. 93–150, „Osmanlı Modernleşmesine Tunadan Açılan Pencere” („Прозор са Дунава у османску модернизацију”), стр. 151–296. У уводу аутор пише о настанку Дунавског вилајета и административним променама у Османском

¹ *tcerevicki@gmail.com*; Tanja Čerevicki, Hacettepe University (Ankara), Institute of Social Sciences, Department of History, Turkey

² Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü.

³ Прим. прев. Т. Ч.

царству. Након тога, читаоцима по први пут представља Мидхат-пашу. Аутор је сматрао за неопходно да се у уводу осврне на историјат и значај појединих институција у османским провинцијама, као што су: Јавни покрајински савет (Vilâyet Umûmi Meclisi), Општински савети (Belediye Meclisleri), Судска већа / Судови (Yargı Meclisleri/Mahkemeler). Објашњена је и процедура око избора и потврђивања изасланика тј. представника који су учествовали у раду ових државних органа.

Прво поглавље посвећено је танзимату. Коч је приказао реформске напоре османских султана, од Селима III и Махмуда II, преко њихових наследника и утемељивача започетих реформских подухвата, султана Абдулмецида и Абдулазиза. Будући да је главна тема ове монографије провинција и реформе које су спроведене у провинцији (taşra), утолико се аутор трудио да посебно истакне и објасни законе које је доносила османска влада, а који су били основа за реформе. Најзначајнији закони донети су у време султана Абдулазиза, као на пример: Закон о вилајетима (Vilâyet Nizamnâmesi) из 1864, Закон о образовању (Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi) из 1869, и 1871. године донети су Општи управни покрајински прописи (İdâre-i Umûmiye-i Vilâyet Nizamnâmesi).

У оквиру овог поглавља под насловом „Tuna Valiliğine Giden Yol”⁴ аутор нам даје биографију Мидхат-паше, једног од најуспешнијих реформатора у османској историји. Ахмед Шефик, познатији по имену Мидхат („онај који је хваљен”) рођен у Истанбулу 1822. Примећен од стране садразама Решид и Али-паше брзо је напредовао у служби. Истакао се у време Кримског рата као способан организатор. У фебруару 1861. постављен је за управитеља Нишког ејалета. Аутор наводи да је ово била прекретница у каријери Мидхат-паше. Обављајући службу у Нишу (1861-1864), добио је прилику да примени у пракси неке од идеја које је предлагао османској влади. Захваљујући његовом ауторитативном ставу и предузимљивости, паша је успешно уводио новине и допринео бољем функционисању управе у Нишу. Мере које је увео су значајно смањиле стопу разбојништва, крађа и злоупотреба. Реформе су спроведене у области финансија и јавних радова, попут изградње канала за наводњавање, попличавање улица, одношења смећа, проверавање исправности вага које су користили трговци, отварања првих домова за незбринуту децу (ıslakhane). У погледу финансија, отворене су пољопривредне кредитне задруге и штедни фондови у оквиру Пољопривредне банке (Ziraat Bankası) и Пољопривредне кредитне задруге. Покренут је и државни задружни систем против лихвара који су давали висококаматне зајмове пољопривредницима. За најмање непоштовање прописа уведене су строге новчане казне. Мидхат-паша је највише енергије улагао у напоре да уведе мир и ред у санџаку, да искорени сваки вид разбојништва, крађи, превара којима су се појединци користили како би стекли лични профит. Порта је управо у Нишком санџаку, уз сарадњу Мидхат-паше први пут спровела реформе које ће касније бити

⁴ „Пут ка Дунавском вилајету”, прим. прев. Т. Ч.

примењене у осталим провинцијама царства. Мидхат-паша је основао прву библиотеку у Нишу 1861. године у оквиру Бали-бегове џамије чији се остаци могу видети и данас.

Друго поглавље посвећено је Дунавском вилајету (*Tuna Vilâyeti*). Реформе у Нишу су успешно спроведене, па је одлучено да се исто учини у Дунавском вилајету. Дунавски вилајет је основан 1864. године, за првог валију је постављен Мидхат-паша (1864–1868). У састав Вилајета улазили су санџаци: Ниш, Видин, Силистра. Основни закон на основу кога су извођене реформе у провинцијама био је Закон о Дунавском вилајету (*Tuna Vilâyeti Nizamnâmesi*) из 1864.⁵ Према овом закону, административно-правни послови су били у надлежности савета (*meclis*). Свако село је имало старешину (*muhtar*), сеоски савет су чиниле старешине више села која су припадала нахији, више нахија чине казу, на челу казе се налазио мудур (*müdür*), од 1867. кајмакан, на челу ливе кајмакан (од 1867. мутасариф). Једном у годину дана се састајао вилајетски савет (*Meclisi Umûmiye Vilâyeti*).

Последње поглавље садржи опис установа, услуга и свих новина које су уведене захваљујући напорима Мидхат-паше. Аутор је у детаље навео одлике нових установа, почев од тога шта је била њихова улога, преко одабира чиновника, надлежности, и санкција које су примењиване ако би долазило до непоштовања закона. Важно је нагласити да се водило рачуна о сваком сегменту јавног живота и живота поједница. Осниване су установе за инспекцијски надзор, кредитни и порески биро. Регулисане су различите ставке, од смањења пореза на венчање, градње брзих путева и мостова, обезбеђивња материјалне помоћи сељацима, помоћи за сиромашну и незбринуту децу, отварање болница, апотека, домова за сиромашне и старе, оснивање и штампање новина (*Tuna Vilâyeti Gazetesi*).

Монографија Бекира Коча представља важан допринос истраживањима танзимата и периода модернизације у Османском царству у другој половини 19. века. У фокусу ове студије је Дунавски вилајет, значајна административна јединица османске државе, посебно са аспекта историје Балкана. Књига садржајно богата информацијама о постигнућима Мидхат-паше велики је допринос биографији овог успешног реформатора. Због свега наведеног, радо препоручујем монографију научној читалачкој публици.

---

⁵ Закон је у кратком року био примењен и осталим вилајетима у царства, као на пример у Сиријском, Босанском, Једренском вилајету, 1867. је званично имплементиран и осталим вилајетима. Оригинални назив и место објављивања видети у: *Tuna Vilâyeti Nizamnâmesi ve Vilâyetlerin Teşkil-i İdâre-i Mülkiyesine Dâ'ir Nizamnâme-i Umûmi*, „Düstûr”, Def'a-yı Sâniye, Matbaa-yı Âmire, Gurre-i Zi'l-hicce 1282, Н. 7 Cumade'l-ahir 1281/М. 7 Novembar 1864, 517-536.